

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет іноземної філології
Кафедра німецької мови

Дипломна робота магістра

з теми

**ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ ТА СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАГАДКИ У
НІМЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ**

Виконала: студентка II курсу групи Nim1-M20
спеціальності 014 Середня освіта (Мова і література (німецька)
за освітньою програмою Середня освіта
(Німецька мова і зарубіжна література)
з додатковою спеціальністю 014 Середня освіта
(Мова і література (англійська)

Колцун Зоряна Ярославівна

Керівник:

Боднарчук Т.В., кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри німецької мови

Рецензент:

Марчишина А.А., доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри англійської мови

Кам'янець-Подільський

2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАГАДКИ	7
1.1 Тракткування поняття «загадка» у науковій літературі.....	7
1.2 Види загадок та їх типологічні ознаки	10
1.3 Лінгвокультурна та стилістична характеристика загадок в німецькій та українській мовах.....	15
1.4 Методика порівняльного дослідження німецьких та українських загадок.....	32
РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРНА ОРГАНІЗАЦІЯ ТЕКСТІВ НІМЕЦЬКИХ І УКРАЇНСЬКИХ ЗАГАДОК	34
2.1 Особливості структури загадки як типу тексту.....	34
2.2 Відгадка як складова структури загадки.....	39
РОЗДІЛ 3 ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СЕМАНТИКИ НІМЕЦЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ЗАГАДОК.....	45
3.1 Відображення природних стихій у текстах німецьких та українських загадок.....	45
3.2 Загадки про живу природу.....	52
3.2.1 Група загадок «рослинний світ».....	52
3.2.2 Група загадок «тваринний світ».....	59
3.3 Загадки про людину, її побут та духовний світ.....	68
3.4 Робота із загадками на уроці німецької мови.....	82
ВИСНОВКИ.....	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	90
ДОДАТКИ.....	96
ДОДАТОК А Тексти німецьких загадок.....	96
ДОДАТОК Б Тексти українських загадок.....	110

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку людського суспільства все актуальнішою постає проблема володіння хоча б однією іноземною мовою, оскільки це відкриває значно більші можливості перед випускниками школи при отриманні якісної освіти та робить їх більш конкурентоспроможними на ринку праці. Тому основною метою при вивченні іноземної мови у школі є формування в учнів іншомовної комунікативної компетентності, серед складових якої соціокультурна компетентність відіграє значну роль, оскільки повноцінне спілкування із носіями мови неможливе без розуміння їх культури, традицій, звичаїв, особливостей їх ментальності та світосприйняття.

У контексті якісно нового рівня вивчення національних традицій, генетичної пам'яті поколінь та інтенсивного розвитку міжкультурної комунікації як ніколи актуально постає проблема дослідження різних етнічних систем і переосмислення функціонування й розвитку національної культури. Тому загадки привертають до себе увагу науковців, перш за все, як культурно обумовлені тексти, що є цінним джерелом відомостей про уявлення етносу про світ через призму його власної культури і традицій. Вивчення мовної взаємодії різносистемних мов є також досить актуальним для лінгвістів та методистів, оскільки такі дослідження створюють умови для раціонального використання комунікативних одиниць в процесі вивчення неспоріднених мов дають можливість поглибити знання про особливості національної ментальності різних народів, тобто з точки зору лінгводидактів, сприяють саме формуванню соціокультурної компетентності учнів. Тому порівняльний аналіз культурологічних та семантичних особливостей загадок у німецькій та українській мовах, їх роль і участь у формуванні картини світу окремої лінгвокультурної спільноти є одним із засобів формування соціокультурної компетентності учнів, що і зумовило **актуальність** нашого дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Вибір напряму дослідження зумовила тема «Мова та мовлення:

лінгвокультурологічний, комунікативний та дидактичний аспекти» (державний реєстраційний номер 0116U008410), яка виконується в межах плану науково-дослідної роботи кафедри німецької мови Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка).

Об'єкт дослідження – тексти німецьких та українських загадок.

Предмет дослідження – культурні та семантичні особливості німецьких та українських загадок.

Матеріалом дослідження є тексти німецьких (220) та українських (276) загадок, які відібрані із друкованих та Інтернет-видань.

Метою дослідження є виявити культурні та семантичні особливості німецьких та українських загадок.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- проаналізувати трактування поняття «загадка» у німецькомовних та українськомовних наукових джерелах;
- з'ясувати важливість впливу національних культур на зміст текстів загадок в німецькій та українській мовах;
- визначити структурні особливості загадок в німецькій та українській мовах;
- здійснити семантичну класифікацію загадок в німецькій та українській мовах та їх порівняльний аналіз;
- окреслити можливості використання текстів загадок на уроках німецької мови у закладах загальної середньої освіти.

Методи дослідження. Тема, мета та завдання дослідження зумовили використання комплексу різних методів та прийомів дослідження. Основними методами дослідження у роботі є описовий та порівняльний, які є необхідними для опису відмінностей між німецькими та українськими загадками. Для системного аналізу особливостей культури та менталітету обох мовних спільнот та їх впливу на функціонування мовних одиниць у текстах загадок використано лінгвокультурологічний аналіз. У роботі також застосовувалися елементи

кількісного аналізу для визначення ступеня репрезентативності в текстах загадок певних семантичних одиниць.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання результатів магістерського дослідження у лекційних курсах та на практичних заняттях із стилістики німецької мови, на лекційних, практичних та лабораторних заняттях з методики навчання німецької мови у закладах загальної середньої освіти, під час проходження виробничої педагогічної практики, а також у майбутній професійній діяльності.

Апробація роботи. Основні положення магістерського дослідження обговорювалися на трьох наукових та науково-практичних конференціях: II Міжнародна науково-практична конференція «Мова та мовлення: лінгвокультурологічний, комунікативний та дидактичний аспекти» (Кам'янець-Подільський, 19-20 листопада 2020 року), III Всеукраїнська наукова конференція «Іноземна мова у полікультурному просторі: досвід та перспективи» (м. Кам'янець-Подільський, 8 квітня 2021 року); наукова конференція студентів і магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка за підсумками науково-дослідної роботи в 2020 році (м. Кам'янець-Подільський, 22-23 вересня 2021 року) та на міжвузівському студентському науковому форумі «Новітні дослідження в галузі германістики та методики навчання іноземних мов» (м. Кам'янець-Подільський, 11 травня 2021 року).

Публікації: Результати дослідження висвітлені у 2 статтях:

1. **Колцун З.Я.** Народна загадка як лінгвокультурний феномен. *Мова та мовлення: лінгвокультурологічний, комунікативний та дидактичний аспекти*: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції, м. Кам'янець-Подільський, 19-20 листопада 2020 р. / редкол. Т.В. Калинюк (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. С. 79-81.

2. **Колцун З.Я.** До питання трактування поняття «загадка» в німецькій та українській науковій літературі. *Іноземна мова у полікультурному просторі: досвід та перспективи* : збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-

практичної конференції, м. Кам'янець-Подільський, 8 квітня 2021 р. / редкол. Т.В. Калинюк (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. С. 38-41.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, де визначені актуальність, мета, завдання, об'єкт і предмет, методи та практичне значення дослідження; з трьох розділів та загальних висновків, списку використаних джерел (83 найменувань). Загальний обсяг роботи – 121 сторінок, з них основного тексту – 90 сторінок.

ВИСНОВКИ

Проведене зіставне дослідження текстів українських і німецьких загадок дозволило виявити культурні та семантичні особливості німецьких та українських загадок, що і було метою нашої магістерської роботи.

Щодо першого завдання – проаналізувати трактування поняття «загадка» у німецькомовних та українськомовних наукових джерелах виявлено, що поняття «загадка» – це один із найдавніших жанрів народної творчості і більшість дослідників стверджують, що загадки виконують пізнавальну і розважальну функції, тобто вони допомагають розширити загальний кругозір дитини, сприяють формуванню допитливості, спостережливості, тренують пам'ять та розвивають логічне мислення.

Як у німецьких, так і в українських довідкових та наукових джерелах поняття «загадка» трактується як стислий алегоричний опис подій, предметів, явищ, що їх треба впізнати, відгадати; як головоломка чи перефразування певного предмета чи явища, яке слід відгадати; як завдання-гра, яка повинна бути вирішена; як таємниця, щось невідоме; що здається темним для розуму і спонукає його задуматися і прагнути зрозуміти це; як запитання, що одночасно робить натяк на відповідь, образно називаючи той предмет, про який йде мова.

Крім традиційних загадок існують інші види загадок, які досить поширені як у німецькій, так і в українській мовах – загадки-омоніми, літерні загадки, загадки-шаради, загадки-склади (Silbenrätsel), які, як виявлено, більш популярні у німецькій мові. Деякі дослідники відносять до загадок також кросворди. Німецькі дослідники відносять до загадок також Suchrätsel (у складному слові (нерідко – композиті) пропонується знайти певну кількість більш коротких, таких, які складаються з одного або двох складів слів) та Arithmogriph (арифмографи, загадки або шаради, при складанні якої вдаються до цифр).

На підставі проведеного порівняння українського і німецького розуміння загадки, можна зробити висновок, що в цілому в українськомовному просторі загадка розуміється вужче, на відміну від німецького трактування цього поняття.

Варто зазначити, що існують народні і авторські загадки. Проте, здебільшого авторські загадки «втрачають» свого автора і стають народними. Тому у нашому дослідженні ми будемо характеризувати переважно народні загадки та наводити їх приклади.

У магістерському дослідженні ми намагалися з'ясувати важливість впливу національних культур на зміст текстів загадок в німецькій та українській мовах, що було другим завданням нашого дослідження.

Німецька та українська мови є частинами і формою збереження культури цих народів. Вона презентує цілісний світогляд нації, відображаючи підсвідомі інтуїції народу-носія цієї мови про навколишній світ. Національна свідомість українського та німецького народів, пройшовши всі стадії еволюції, є результатом взаємодії культурно-історичних домінант розвитку німецької та української націй і презентує буття представників цих народів в процесі їх етнокультурного розвитку.

Загадка є дуже вдалим прикладом втілення вербалізованого досвіду і знань, які зберігаються певною лінгвокультурною спільнотою, синтезом духовно-індивідуального та культурно-історичного у світобаченні людини і народу. Загадка становить особливу ускладнену форму пізнання, коли назва звичайної реалії докільця навмисне «заховується» в інших предметах зовнішнього світу, містить у собі філософський зміст і пов'язується із світобаченням народу.

Варто зазначити, що культурні моделі невидимі у межах свого культурного суспільства і проявляються лише при зіставленні з іншими, що і було зроблено у третьому розділі нашого дослідження при порівнянні семантичних особливостей німецьких та українських загадок.

Визначено та проаналізовано структурні особливості загадок в німецькій та українській мовах, що передбачало третє завдання нашого дослідження.

Перш за все зауважимо, що всі загадки мають дві основні жанрово-типологічні форми – віршовану (римовану) й невіршовану (прозову). У ході нашого дослідження встановлено, що в обох мовах спостерігається тенденція до

складання загадок саме у прозі, їх частка становить 66,4 % (146 загадок) німецьких загадок і 57,7% (159 загадок) українських.

Щодо синтаксичної будови текстів загадок, то ми насамперед розглядали їх з точки зору поділу на прості та складні речення. При цьому в текстах загадок обох мов було виявлено протилежні тенденції синтаксичного оформлення: для українських народних загадок більш характерною є модель простого речення – їх частка від загальної кількості досліджених текстів складає 64,1 % (177 загадок), тоді як 71% (156 загадок) німецьких загадок мають форму складного (складнопідрядного та складносурядного) речення.

Щодо форм презентації змісту загадки, то її образна частина може бути оформлена як питальне або розповідне речення. Згідно з результатами аналізу фактичного матеріалу, у більшості українських і німецьких народних загадок запитання має імпліцитний характер, тобто їх образні частини оформлені як розповідні речення. Тексти німецьких і українських загадок, образна частина яких за формою представлена розповідним реченням (простим або складним), складають: у німецьких загадок – це 68,6 % (151 загадка) і в українських загадках – 88 % (243 загадки), тоді як загадки, що не тільки за своєю природою, але й за оформленням є запитаннями, тобто виражені у формі питального речення, у корпусах обох мов складають відповідно тільки 31,4 % (69 загадок) і 12 % (33 загадки).

Між власне загадкою й відгадкою існує дуже тісний зв'язок. Відгадка імпліцитно міститься в образній частині загадки, бо її «вмонтовано» в неї. Без відгадки загадка перетворюється на просте повідомлення життєвого факту.

Виявлено, що в німецьких і українських загадках відгадки найчастіше представлені одним словом, зазвичай іменником у називному відмінку, рідше переліком предметів. Відгадки можуть бути також трансформовані відповідно до змісту та структури речення тексту загадки. Виявлено також, що у текстах загадок обох мов зустрічаються відгадки, які римується із текстом загадки, що слугує також підказкою.

Четвертим завданням дослідження було здійснити семантичну класифікацію загадок в німецькій та українській мовах та їх порівняльний аналіз.

Відповідно до семантики текстів німецьких та українських загадок ми розділили їх на такі групи: загадки про природні стихії, загадки про живу природу, тобто про рослинний та тваринний світ та загадки про людину, її матеріальне оточення та духовний світ.

Виявлено, що в обох мовах існують загадки про природні стихії. Проте в українських загадках вода зображена більш поетизовано, а в німецькій мові підкреслено її корисність для життя людей. Земля мала однакове значення в корпусах обох мов, адже в загадках вона зображувалась, як годувальниця, як джерело сили та здоров'я. Вогонь в обох мовах часто зображується як ненаситна, стихія. В той час, як в німецьких загадках він виступає частіше в ролі птаха, в українських – це світло, життя, руйнівна стихія. Повітря в українських загадках також поетизовано, воно описується у вигляді подиху, подуву вітру, образи яких мають багато символічних значень і часто виступають «мостом» між світами мертвих і живих, бо пов'язані з циркулюючим животворним духом.

Щодо загальної кількісної репрезентації груп «рослинний світ», виявлено, що в загадках обох мов предметом загадування стають фруктові дерева, горіхи, каштани, жолуді, гриби. Проте в українській мові нам не вдалося виявити загадок про паприку, оливки, каперси, а в німецькій мові – про кукурудзу, соняшник, калину, барвінок. В обох мовах зафіксовано загадки про кавун, на відміну від загадок про гарбуз, що є властивим тільки для образної картини світу українського народу.

Як показує аналіз текстів німецьких та українських загадок, саме тварини є доволі частим об'єктом загадування. У двох мовах предметом загадування часто є свійські тварини – корова, кінь, кіт, собака. Проте якщо в українській мові образ коня символізує швидкість, грім, то у німецьких загадках найчастіше кінь є представником вогняної стихії. За допомогою метафоричних перенесень створюються неповторні образи, великого значення набуває також символіка кольорів. Наприклад, білий птах символізує в обох мовах світло, день, а чорний

– ніч, п'ятьму. Цікавим є те, що туман у німецькій загадці символізує ведмедик, в той час як в українській мові – це досить часто сивий віл.

Щодо загадок про людину, виявлено, що як в німецьких, так і в українських загадках найчастіше предметом загадування стають такі її частини тіла, як язик, рот, волосся, а от серце виступає єдиним внутрішнім органом, що зображений в загадках обох мов досить прозаїчно. На особливу увагу заслуговують загадки про органи зору – очі. В українських і німецьких загадках про внутрішній світ людини велику увагу також приділено питанням етики. Набагато більше уваги в народних загадках обох народів приділяється практичній сфері життєдіяльності людини, свідченням чого є той факт, що загадок про оселю, господарство та предмети домашнього вжитку є досить багато в корпусах обох мов.

П'яте завдання передбачало окреслення можливості використання текстів загадок на уроках німецької мови у закладах загальної середньої освіти.

Практичний досвід показує, що використання загадок на уроках німецької мови сприяє насамперед формуванню соціокультурної компетентності учнів, оскільки у текстах загадок відображаються особливості світобачення та мислення народу-носія мови. Оскільки загадки є формами навчання та вправ, вони переважно орієнтовані на когнітивну діяльність. Крім того, загадка є своєрідною розвагою, тому використання їх на уроках німецької мови значно підвищує мотивацію учнів.

Так, наприклад, при вивченні теми «Тварини» можна навести чимало прикладів загадок про тваринний світ, які наведені у попередніх параграфах. Учням можна також запропонувати скласти власні загадки про тварин німецькою мовою, що, як показала виробнича педагогічна практика у школі, роблять із задоволенням навіть старшокласники.

При вивченні теми «Природа» та «Пори року» наводимо декілька загадок про різні пори року і даємо учням завдання змінити тексти загадок, доповнюючи їх новими елементами, або замінюючи уже наявні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. .Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека. Москва, 1999. 896 с.
2. Аристотель. Поэтика. [пер. М. Л. Гаспарова] Москва : Мысль, 1985. 625 с.
3. Арнольд И. В. Стилистика современного английского языка : (стилистика декодирования): учебное пособие для студентов пед. ин-тов по спец. «Иностр. яз.» : Москва, 1990. 301 с.
4. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества. Москва : Искусство, 1986. 445 с.
5. Белянин В. П. Психолінгвістика. Москва : Флінта, 2003. 232 с.
6. Бердяев Н. А. О назначении человека / сост. Л. И. Греков ; А. П. Поляков, П. П. Гайденко. Москва : Республика, 1993. 383 с.
7. Березовський І. П. Українські народні загадки. Київ : АН УРСР, 1962. 326 с.
8. Боброва Л. В. До питання про складові мовної ментальності. Кривий Ріг : Б-ка «Саксагань», 1997. 220-222 с.
9. Боброва Л. В. Ментальність: її прояв у мові. Тернопіль: Тернопільський держ. пед. ун-т ім. В. Гнатюка : Лаб. славіст. студій, 1998. С. 18-21.
10. Богатырева Н. А. Стилистика современного немецкого языка: Stilistik der deutschen Gegenwartssprache : учеб. пособие для лингв. вузов 2-е изд. Москва : Академия, 2008. 336 с.
11. Василенко В. А. Загадки. Москва : Высшая шк., 1978. С. 120-131.
12. Великий тлумачний словник сучасної укр. мови. 170000 слів / уклад. В. Т. Бусел. Київ, Ірпінь : DNA «Перун», 2002. 1440 с.
13. Велівченко В. Ф. До статусу універсальної категорії імпліцитності (на прикладі емотивного дискурсу) *Актуальні проблеми металінгвістики* : зб. статей за матеріалами V міжнародної наук. конф., 18-19 травня 2007 р. Черкаси, 2007. С. 201–204.
14. Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис . Харків : Фолио, 2004. 508 с.

15. Гачев Г. Д. Национальные образы мира. Космо-психо-Логос. Москва : Прогресс-Культура, 1995. 480 с.
16. Гедз С. Ф. Комуникативно-функціональні та прагматичні особливості загадок. *Провідні лінгвістичні концепції кінця ХХ століття*: Всеукр. наук. конф., 26-27 листопада 1996 р. : тези доп. Львів, 1996. С. 75–76.
17. Гербстман А. И. О звуковом строении народной загадки. Ленинград : Наука, 1968. С. 185–197.
18. Гнатюк В. М. Вибранні статті про народну творчість. Київ : Народознавство, 1976. 247 с.
19. Голубовська І. О. Метафорико-символічні іпостасі зоонімів у рамках фрагмента мовної картини світу «царство тварин». *Мовознавство*. 6-те вид. 2003. С. 61–68.
20. Греймас А. Ж. К теории интерпретации мифологического нарратива. Москва: Наука, 1985. С. 109–144.
21. Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию. Москва : Прогресс, 1984. 398 с.
22. Гумбольдт В. фон. Язык и философия культуры. Москва : Прогресс, 1985. 451 с.
23. Гутман Е. А. Сопоставительный анализ зооморфных характеристик. Национально-культурная специфика речевого поведения. Москва : Наука, 1997. С. 147–165.
24. Деменчук О. В. Колоративна композиція у когнітивно-ономасіологічному аспекті. *Проблеми сучасної світової літератури та лінгвістики* : Всеукр. наук. філол. конф., м. Черкаси, 9–10 жовт. 2001 р. 2001. С. 66–67.
25. Демьянков В. З. Ментальный язык/ ред. Е. С. Кубрякова; уклад.: Е. С. Кубрякова та ін. Москва : Филол. ф-т МГУ, 1996. С. 99-101.
26. Елизаренкова Т. Я. О ведийской загадке типа brahmodya. Паремнологические исследования. Москва : Глав. изд. вост. лит-ры, 1984. С. 14-46.
27. Єрмоленко С. Я. Фольклор і літературна мова. Київ : Наукова думка, 1987. 245 с.

28. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: словник-довідник. Київ: Довіра, 2006. 703 с.
29. Захарова Н. В. Лінгвокультурологічні особливості українських і німецьких загадок : структура, семантика, прагматика : дис. канд. філос. наук. Київ, 2009. 224 с.
30. Квятковский А. П. Поэтический словарь. Москва : Советская энциклопедия, 1966. 375 с.
31. Кенгес-Маранда Э. Логика загадок. Москва : Наука, 1978. С. 249–282.
32. Кенгес-Маранда Э. Теория и практика анализа загадок. Москва : Глав. изд. вост. лит-ры, 1984. С. 47–60.
33. Кісь Р. Мова, думка і культурна реальність (від Олександра Потебні до гіпотези мовного релятивізму). Львів: Літопис, 2002. 304 с.
34. Кожина М. Н. Стилистика русского языка: учебник. 3-е изд., перераб. и доп. Москва : Просвещение, 1993. 223 с.
35. Колегаева И. М. Текст как единица научной и художественной коммуникации. Одесса : Изд-во ОГУ, 1991. 102 с.
36. Колесницкая И. М. Загадки. Москва : АН СССР, 1995. Т. 2 : Русское народное поэтическое творчество С. 525-536.
37. Колшанский Г. В. Текст как единица коммуникации. Москва : Изд-во Московского ун-та, 1978. С. 26–37.
38. Космеда Т. А. Формування мовної картини світу давніх слов'ян. 3-й випуск 2001. С. 46–50.
39. Коцюбинський М. Словник української мови: в 11 томах. 1956. 385 с.
40. Лазутин С. Г. Метафоры в загадках. уч. пособ. для филол. фак. ун-тов. 2-е изд., испр. и доп. Москва : Высшая школа, 1989. С. 93–105.
41. Левин Ю. И. Семантическая структура загадки. Паремнологический сборник. Москва : Наука, 1978. С. 283–314.
42. Лосев А. Ф. Проблема символа и реалистическое искусство. Москва : Искусство, 1995. 320 с.
43. Лосева Л. М. Как строится текст. Москва : Просвещение, 1980. 96 с.

44. Мальцев Г. И. Традиционные формулы русской народной необрядовой лирики: (исследование по эстетике устно-поэтического канона). отв. ред. А. Ф. Накрылова; Ленинаград : Наука, 1989. 165 с.
45. Манакін В. М. До питання про "семантичні примітиви" в сучасній лінгвістиці. *Актуальні проблеми іноземної філології: Лінгвістика і літературознавство* : міжвуз. зб. наук. статей. редкол. В. А. Зарва. Ніжин : ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2007. С. 74–80.
46. Маслова В. А. Лингвокультурология : уч. пособие для студ. высших уч. заведений. Москва : Академия , 2001. 208 с.
47. Митина Н. Е. Когнитивный и интерпретативный ракурсы металогических структур и их коммуникативные функции в испанском языке. Москва : МГЛУ, 2000. С. 77–78.
48. Митрофанова В. В. Специфика русских народных загадок и их связь с другими жанрами фольклора. Москва, Ленинград : АН СССР, 1966. С. 79–102.
49. Морозова О. І. До проблеми виділення одиниць дискурсу: дискурсема неправди. Харків : Константа. 2005. С. 65–104.
50. Морякіна І. А. Мовна особистість у художній прозі Дж. Голсуорсі : лінгвокогнітивний та прагматичний аспекти (на матеріалі романів форсайтівського циклу) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня. канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Київ, 2005. 20 с.
51. Москальская О. И. Грамматика текста. Москва : Высшая школа, 1981. 183 с.
52. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу : ескіз української міфології. Київ : Обереги, 1993. 87 с.
53. Никитина С. Е. Устная народная культура и языковое сознание. Москва : Наука, 1993. 189 с.
54. Номис М. Українські приказки, прислів'я, і таке інше. Київ : Либідь, 1993. 352 с.
55. Огієнко І. І. Українська культура: Коротка історія культурного життя українського народу. Київ. : Фірма «Довіра», 1992. 141 с.

56. Пазяк М. М. Загадка. Київ : Головна ред. УРЕ, 1990. С. 225–226.
57. Пермяков Г. Л. От поговорки до сказки (заметки по общей теории клише). Москва : Наука, 1970. 240 с.
58. Пищальникова В. А. Когнитивная лингвистика и межкультурная коммуникация. Межд. межвуз. сб. науч. трудов. Москва, Тамбов : Изд-во ТГУ, 2002. С. 122–140.
59. Попов П. М. Загадки. Українська народна поет. творчість. 1й том. К. : Державне уч.-педагогічне в-во «Радянська школа», 1958. С. 313–331.
60. Потебня А. А. Мысль и язык .Москва : Правда, 1989. С. 17–200.
61. Поцелуйко А. Б. Загальноіндоевропейські міфологічно-релігійні архетипи та їх вияв в українській духовній традиції : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : 09.00.11. Київ , 2004. 212 с.
62. Радзієвська Т. В. Текст як засіб комунікації. відп. ред. М. М. Пешак. Київ : Інститут української мови, 1998. 194 с.
63. Садовников Д. А. Загадки русского народа : сб. загадок, вопросов, притч и задач. Москва : Тера, 1996. 465 с.
64. Семен Г. Я. Парадокс как стилистический прием. 5-е изд. (161) 1987. С. 80–83.
65. Сімонюк В. П. Мовна картина світу. Взаємодія мов. Харків : Основа, 1998. 169 с.
66. Склярєвская Г. Н. Языковая метафора в словаре. Опыт системного описания. 2-е изд. 1987. С. 58–65.
67. Слухай Н. В. Етноконцепти та міфологія східних слов'ян в аспекті лінгвокультурології : навч. посібник. Київ : В-во Київського ун-ту, 2005. 167 с.
68. Степанов Ю. С. Альтернативный мир, дискурс, факт и принцип причинности. Москва : Рос. гос. гуманитар. ун-т, 1995. С. 35–73.
69. Таланчук О. М. Олена Пчілка і дитяча література. Актуальні проблеми сучасного літературознавства та мовознавства. Київ : Веселка, 1991. С. 140–144.

70. Тараненко О. О. Метонімія. Українська мова : енциклопедія. редкол.: В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Вид-во «Укр. Енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. С. 339–342
71. Топоров В. Н. Из наблюдений за загадкой. Москва : Гнозис, 1994. С. 43–62.
72. Філософський словник URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Shynkaruk_Volodymyr/Filosofskyi_entsyklopedychnyi_slovnyk.pdf (дата звернення 24.03.2021)
73. Чабаненко В. А. Основи мовної експресії. Київ : Вища школа, 1984. 168 с.
74. Чичеров В. И. Русское народное творчество. Москва : Советский писатель, 1959. С. 46-58.
75. Шевченко Л. І. Теоретичні проблеми сучасного мовознавства: пошук дослідницьких парадигм. Київ : В-во Київського ун-ту, 2000. С. 5–14.
76. Шмелева Т. Е. Смысловая организация предложения и проблема модальности. Москва : МГУ, 1984. С. 78–99.
77. Brockhaus Lexikon : in 20 Bdn. – München : 1989. – Bd. 15. – 335 S.
78. Brockhaus Wahrig Deutsches Wörterbuch: in 6 Bdn. – Stuttgart : Brockhaus Wiesbaden Verlag, 1983. – Bd. 5. – 906 S.
79. Deutsches Wörterbuch von Jacob und Wilhelm Grimm. – Band 14 R-Schiefe. München, 1984
80. Duden. Deutsches Universalwörterbuch 7. Mannheim · Zürich, 2011
81. Jakobson R. Two aspects of Language and Two Types of Aphasic Disturbances / R. Jakobson and M. Halle // Fundamentals of language. – The Hague, 1958. – P. 55–82.
82. Karin H. Kinder, kommt und ratet / Heinrich Karin. – Berlin: Volk und Wissen Volkseigener Verlag Berlin, 1989.
83. Paul H.: Deutsches Wörterbuch : Bedeutungsgeschichte und Aufbau unseres Wortschatzes. Tübingen : Niemeyer, 2002.